

Till

Utbildningsdepartementet

u.remissvar@regeringskansliet.se

u.gv.remissvar@regeringskansliet.se

Stockholm 2025-08-04

Ert diarienummer U2025/01015

Yttrande över Skärpta villkor för friskolesektorn, SOU 2025:37. Delbetänkande av Utredningen om vinst i skolan

Sammanfattande ståndpunkter och inledning

Föräldraalliansen Sverige välkomnar flera av utredningens förslag som steg i rätt riktning mot ett mer transparent och ansvarstagande friskolesystem. Vi tillstyrker i huvudsak samtliga förslag kopplade till:

- införandet av värdeöverföringsförbud i särskilda situationer (nyetablering, ägarbyte, kvalitetsbrister),
- krav på juridisk person, särredovisning och revisionsplikt,
- utökade möjligheter för tillsynsmyndigheter att ingripa och införa sanktioner,
- villkor för att ta emot statsbidrag och återkrav vid överträdelser,
- skärpta krav på ekonomisk långsiktighet och redovisningsskyldighet för enskilda huvudmän.

Vi noterar särskilt att kommittédirektiven har ändrats under utredningens gång. Det ursprungliga uppdraget (dir. 2022:102) var att föreslå ett generellt förbud mot vinstutdelning i skolväsendet. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2023:109 och 2024:85) omformulerades dock uppdraget till att i stället föreslå begränsningar i vinstutdelning vid särskilda situationer, såsom nyetablering, ägarbyte och vid kvalitetsbrister. Denna förändring innebär att utredningen inte längre har som mål att säkerställa att samtliga offentliga medel stannar i undervisningen, utan endast att reglera enstaka undantagssituationer. Detta menar vi är olyckligt.

Utredningen bygger sina förslag på en ny tolkning av EU-rätten, där fristående skolor klassas som ekonomiska aktörer och därmed anses omfattas av EU:s regler om etableringsfrihet och fri rörlighet för tjänster. Denna bedömning är kontroversiell. Förbundet menar att skolverksamhet, även när den bedrivs av fristående huvudmän, kan betraktas som icke-ekonomisk verksamhet av allmänt intresse. Det innebär i så fall att EU-rätten inte utgör ett hinder för ett generellt nationellt förbud mot vinstuttag i skolan, så länge verksamheten är skattefinansierad och uppfyller samhällsuppdraget.

Det är viktigt att notera att i Sverige tillåts fristående skolor bedriva verksamhet som kan leda till vinstutdelning, samtidigt som de får full offentlig finansiering per elev. Detta är unikt i internationell jämförelse.

Vidare anser vi att det är fullt möjligt att göra en tydlig åtskillnad mellan vinstdrivande och icke-vinstdrivande huvudmän inom friskolesektorn. De har olika syften, olika finansiella förutsättningar och olika funktioner i lokalsamhället. Ett regelverk som behandlar dessa huvudmän som identiska riskerar att motverka de värden som icke-vinstdrivande skolor tillför det svenska skolväsendet – värden som bygger på långsiktighet, allmännytta och lokalt engagemang.

Avslutningsvis vill vi uppmana lagstiftaren att samordna ikraftträdandet av nya regler inom skolområdet. Ett stort antal reformförslag har lagts fram under året, och det är avgörande att införandet sker samlat, rättssäkert och med hänsyn till skolornas förutsättningar att anpassa sin verksamhet.

Föräldraalliansen Sveriges yttrande:

5.7.1 Ett värdeöverföringsförbud vid vissa situationer ska införas i skollagen

Utredningens förslag: Ett värdeöverföringsförbud ska införas i skollagen.
Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.2 Vilken verksamhet ska ett värdeöverföringsförbud omfatta?

Utredningens förslag: Värdeöverföringsförbud ska omfatta den verksamhet som en enskild huvudman bedriver i en enhet. Med enhet avses skolenhet, förskoleenhet eller fristående fritidshem.
Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.3 Värdeöverföring enligt skollagen

Utredningens förslag: Med värdeöverföring enligt skollagen ska avses alla affärshändelser som medför att förmögenheten i en enhet minskar och som inte är av rent affärsmässig karaktär för enheten.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget. Förbundet vill dock påpeka att det även fortsatt finns risk för värdeöverföring, exempelvis genom att köpa icke undervisningsrelaterade varor och tjänster – såsom skolhälsovård, måltider, läromedel, lokaler och städning – till priser som överstiger marknadsnivå. På så sätt kan ekonomiska medel föras över till andra företag inom samma koncern eller med nära kopplingar till huvudmannen.

5.7.4 När ska värdeöverföringsförbud gälla?

Utredningens förslag: Den som godkänt en enskild som huvudman ska besluta att den enskilde inte får besluta om eller verkställa några värdeöverföringar enligt skollagen

- från en ny enhet när en enskild huvudman börjar bedriva verksamhet i med stöd av ett nytt godkännande enligt 2 kap. 5 § (värdeöverföringsförbud vid nyetablering), eller
- från den eller de enheter som myndigheten godkänt om det bestämmande inflytandet över den enskilde huvudmannen förändrats genom en ändring av det direkta eller indirekta ägandet (värdeöverföringsförbud vid förändring av det bestämmande inflytandet).

Värdeöverföringsförbud vid nyetablering ska gälla under fem år från och med den tidpunkt som bidrag från ett barns eller en elevs hemkommun enligt skollagen för första gången betalas ut till den enskilde huvudmannen.

Värdeöverföringsförbud vid förändring av bestämmande inflytande ska gälla under fem år från och med den tidpunkt som förändringen inträffade.

Ett beslut om värdeöverföringsförbud ska gälla omedelbart.

Förändringar i det bestämmande inflytandet genom direkt eller indirekt ägande ska anmälas till tillsynsmyndigheten senast en månad efter förändringen.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget men beklagar samtidigt att utredningen underhand har fått ändrade kommittédirektiv avseende huruvida värdeöverföringsförbudet skall vara generellt eller endast under en begränsad tid.

5.7.5 Krav på juridisk person som enskild huvudman

Utredningens förslag: Det införs krav i skollagen på att en enskild huvudman måste vara en juridisk person.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.6 Krav på särredovisning

Utredningens förslag: En enskild huvudman som bedriver verksamhet i mer än enhet ska redovisa den verksamhet som bedrivs i respektive enhet särskilt.

Även en enskild huvudman som enbart bedriver verksamhet i en enhet ska särskilt redovisa den verksamheten om huvudmannen också bedriver annan verksamhet.

I särredovisningen ska verksamhet i enheten redovisas som om den bedrivs i en egen juridisk person. Särredovisningen ska ha samma räkenskapsår som den enskilde huvudmannen. Särredovisningen vara upprättad senast sex månader efter att räkenskapsåret avslutades.

I särredovisningen ska

- intäkter och kostnader som är hänförliga till verksamheten redovisas i en resultaträkning för räkenskapsåret med jämförelsetal för det föregående räkenskapsåret,
- principer för den fördelning som gjorts av intäkter och kostnader som är gemensamma med annan enhet eller verksamhet redovisas i not,
- tillgångar, skulder, avsättningar och eget kapital som är hänförliga till verksamheten redovisas i en balansräkning för räkenskapsåret med jämförelsetal för det föregående räkenskapsåret,
- principer för den fördelning som gjorts av tillgångar, skulder, avsättningar och eget kapital som är gemensamma med en annan enhet eller verksamhet redovisas i not,
- värdeöverföringar enligt skollagen till annan enhet eller verksamhet som bedrivs av den enskilde huvudmannen redovisas i not.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få rätt att meddela ytterligare föreskrifter om särredovisning.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker och välkomnar förslaget. Förbundet skulle också gärna se att detta också skulle gälla kommunala skolor samt att informationen görs allmänt tillgänglig för elever och vårdnadshavare som vill göra informerade skolval.

5.7.7 Krav på årsredovisning och årsbokslut

Utredningens förslag: Av en enskild huvudmans årsredovisning eller årsbokslut ska fullständiga resultat- och balansräkningar, samt noter framgå avseende verksamhet som bedrivs i kommission. Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.8 Krav på revisor

Utredningens förslag: En enskild huvudmans årsredovisning eller årsbokslut ska granskas av en auktoriserad eller godkänd revisor (revisor).

Om en enskild huvudman har upprättat en särredovisning enligt krav i skollagen ska en revisor yttra sig över den. Vid ett värdeöverföringsförbud ska en revisor också yttra sig över om det har skett någon värdeöverföring enligt skollagen från enheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om revisors yttrande om särredovisning och yttrande om värdeöverföringar.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.9 Krav på att inkomma med ekonomisk information

Utredningens förslag: En enskild huvudman ska ha kommit in med kopia av årsredovisning eller årsbokslut, samt kopia av undertecknad revisionsberättelse till tillsynsmyndighet senast sju månader efter räkenskapsårets utgång. Vid skyldighet att upprätta en särredovisning enligt skollagen ska huvudmannen inkomma med kopia av en sådan redovisning inom samma tid.

Kopia av yttrande av revisor om det skett någon värdeöverföring ska ha kommit in till tillsynsmyndighet senast sju månader efter räkenskapsårets utgång.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.10 Överklagande

Utredningens förslag: Beslut om värdeöverföringsförbud ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

5.7.11 Tillsyn

Utredningens förslag: Tillsynsmyndigheterna ska ha tillsyn över de föreslagna bestämmelserna om värdeöverföringsförbud, särredovisning, årsredovisning och årsbokslut, revisionskrav, anmälan samt inkommande av handlingar.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

6.6.1 Krav på ekonomiska förutsättningar för enskilda huvudmän

Utredningens förslag: Det ska framgå av skollagen

- att kravet på ekonomiska förutsättningar avser den enskildes resultat, egna kapital, likviditet och andra omständigheter av betydelse för den enskildes ekonomiska ställning
- att om den enskilde ingår i en koncern eller liknande ekonomisk intressegemenskap får koncernens ekonomi beaktas vid bedömningen av den enskildes ekonomiska förutsättningar.

I skollagen ska det också ställas krav på att övervägande skäl ska tala för att den enskilde har ekonomiska förutsättningar på längre sikt, eller under en kortare tid om avveckling av verksamheten planeras.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

6.6.2 Krav på avsikt att bedriva verksamheten långsiktigt

Utredningens förslag: För att godkännas som huvudman enligt skollagen måste en enskild vid ansökan ha för avsikt att bedriva verksamheten långsiktigt.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

6.6.3 Inga lagkrav på fortsatt drift eller på ekonomiska garantier för enskild huvudman

Utredningens bedömning: Det bör inte införas krav i skollagen på att en enskild huvudman som hamnat i ekonomiska svårigheter ska fortsätta att driva verksamheten i en förskola eller skola under viss tid.

Det bör inte heller införas krav i skollagen på ekonomiska garantier för enskilda huvudmän.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

6.6.4 Anmälan inför planerad skolnedläggning

Utredningens förslag: En enskild huvudman som avser att lägga ned en skolenhet ska anmäla det skriftligt till den kommun där skolenheten är belägen. Anmälan ska ha kommit in till kommunen senast den 1 november året före det läsår nedläggningen genomförs. Anmälan får komma in vid en senare tidpunkt om det finns särskilda skäl.

Anmälningsskyldigheten gäller inte om Skolinspektionen har återkallat godkännandet för skolenheten med stöd av 26 kap. 13, 14 §, 14 b § första stycket eller 15 §.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

7 Förutsättningar att reglera utländskt ägande

7.5 Utredningens bedömning

Utredningens bedömning: Det kan ifrågasättas om det är lämpligt, och förenligt med regelverket om den inre marknaden, att införa ett generellt förbud mot att juridiska personer med säte i ett land utanför EU och EES genom ett direkt eller indirekt ägande har ett väsentligt inflytande över verksamhet i en förskola eller skola.

Syftet med ett sådant förbud kan delvis komma att uppnås genom den nyligen införda lagen om granskning av utländska direktinvesteringar. Regeringen bör utvärdera dess effekt på skollagens område och analysera eventuella behov av åtgärder för att stärka dess verkan på området.

Utredningen avser att i slutbetänkandet lämna förslag på en reglering som ger tillsynsmyndigheterna ökade möjligheter att hindra olämpliga fysiska och juridiska personer från att genom ägande eller på annat sätt utöva inflytande över en enskild huvudman. Förslaget ska gälla såväl inhemska som utländska aktörer.

Föräldraalliansen Sverige avstår i avvaktan på slutbetänkandet från att yttra oss på denna punkt. Förbundet önskar att utredningen inför sitt slutbetänkande tar ett omtag kring EU-rätten då frågan är central för såväl ägande som värdeöverföringsförbud generellt.

9.1.3 Utredningens förslag

Utredningens förslag: Om en enskild huvudman ingår i en koncern får koncernens ekonomi beaktas vid fastställande av vitesbeloppets storlek.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.3 Sanktionsavgifter ska införas i skollagen

Utredningens förslag: En tillsynsmyndighet ska besluta om sanktionsavgift för en huvudman som enligt denna lag står under dess tillsyn

- vid överträdelse av ett värdeöverföringsförbud enligt skollagen,
- om särredovisning inte upprättats inom rätt tid,
- om anmälan av förändringar i den krets av personer som avses i nuvarande 2 kap. 5 a § inte gjorts i rätt tid,
- om anmälan om ändring av det bestämmande inflytandet över huvudman genom ägande inte gjorts i rätt tid,
- om anmälan om att enskild huvudman avser att lägga ned en skolenhet inte gjorts i rätt tid, eller
- om kopia av årsredovisning eller årsbokslut, revisionsberättelse, särredovisning, revisors yttrande om särredovisning, eller revisors yttrande om värdeöverföring inte kommit in till tillsynsmyndigheten i rätt tid.

Tillsynsmyndigheten ska inte besluta om sanktionsavgift om det är uppenbart oskäligt.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.4 Beslut om sanktionsavgift ska fattas av tillsynsmyndigheten

Utredningens förslag: Tillsynsmyndigheten ska besluta om sanktionsavgifter för huvudmän.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.5 Sanktionsavgiftens storlek

Utredningens förslag: En sanktionsavgift ska fastställas till ett belopp om lägst 10 000 kronor och högst 10 000 000 kronor.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.6 Jämkning och eftergift

Utredningens förslag: Tillsynsmyndigheten får helt eller delvis sätta ned en sanktionsavgift om det finns särskilda skäl.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.7 Preskription och överklagande

Utredningens förslag: En sanktionsavgift får beslutas endast om den som avgiften ska tas ut av har fått tillfälle att yttra sig inom fem år från den dag då överträdelsen ägde rum.

Beslut om sanktionsavgifter ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätten.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.2.8 Betalning

Utredningens förslag: En sanktionsavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har vunnit laga kraft, eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Sanktionsavgiften tillfaller staten.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

9.3 Undvikande av dubbelbestraffning

Utredningens förslag: Sanktionsavgift får inte tas ut för en överträdelse som omfattas av ett föreläggande som har förenats med vite, om en ansökan om utdömande av vitet har gjorts.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

10.3.1 Det är lämpligt att införa villkor om värdeöverföringar för vissa riktade statsbidrag

Utredningens bedömning: Det är lämpligt att införa villkor för vissa riktade statsbidrag gällande värdeöverföringar enligt skollagen.

Föräldraalliansen Sverige delar utredningens bedömning.

10.3.2 Villkor för statsbidrag vid värdeöverföringar

Utredningens bedömning: Regeringen bör använda följande modellbestämmelse för vissa riktade statsbidrag:

- Statsbidrag får inte lämnas till en enskild huvudman som har gjort en värdeöverföring för det senast avslutade räkenskapsåret.
- En enskild huvudman som mottagit statsbidrag får inte göra någon värdeöverföring för det senast avslutade räkenskapsåret eller för räkenskapsår som bidraget avser.

Med värdeöverföring avses alla affärshändelser som medför att förmögenheten i en huvudman minskar och som inte är av rent affärsmässig karaktär för huvudmannen. Överföring av ett överskott av kommissionärsverksamhet i en huvudman till ett kommittentföretag är en värdeöverföring.

Skolverket bör ges rätt att återkräva hela eller delar av ett beviljat statsbidrag från en enskild huvudman:

- om huvudmannen gjort en värdeöverföring för det senast avslutade räkenskapsåret, eller
- om huvudmannen genomför en värdeöverföring för räkenskapsår som bidraget avser.

Föräldraalliansen Sverige delar utredningens bedömning.

10.3.3 Villkor för statsbidrag vid förelägganden med viten

Utredningens bedömning: Regeringen bör använda följande modellbestämmelse för vissa riktade statsbidrag: Bidrag får inte lämnas för en skol- eller förskoleenhet som under senaste året fått ett vitesföreläggande för kvalitetsbrister inom det område som bidraget avser.

Skolverket bör ges rätt att återkräva hela eller delar av ett beviljat statsbidrag från en huvudman om det efter beslutet kommer fram att det fanns ett föreläggande med vite gällande enheten vid tidpunkten för beslutet eller någon gång under ett år före det.

Föräldraalliansen Sverige delar utredningens bedömning.

Återkrav

10.3.4 Vilka statsbidrag bör omfattas?

Utredningens bedömning: Statsbidrag som syftar till kvalitets-höjande åtgärder bör omfattas av de nya villkoren.

Föräldraalliansen Sverige delar utredningens bedömning.

11.2 Utredningens förslag

Utredningens förslag: Förutsättningarna för återkallelse, verksamhetsförbud och statliga åtgärder för rättelse enligt 26 kap. 15, 16 b och 17 §§ skollagen ska ändras. Kravet på att huvudmannen redan före det första föreläggandet visat bristande förmåga eller vilja att fullgöra sina skyldigheter som huvudman för verksamheten tas bort. Vidare utökas tidsgränsen från två år till tre år.

Tillsynsmyndigheten ska i ett föreläggande om ett allvarligt missförhållande upplysa om att ett konstaterat allvarligt missförhållande inom tre år från beslut om föreläggande kan leda till återkallelse av godkännandet, verksamhetsförbud eller statliga åtgärder för rättelse.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

12.5 Förslag om att införa statliga åtgärder för rättelse för fristående skolor

Utredningens förslag: Statens skolinspektion får när det gäller en verksamhet som bedrivs av en enskild huvudman som står under dess tillsyn besluta att staten på huvudmannens bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse (statliga åtgärder för rättelse), om huvudmannen

1. inte har följt ett föreläggande enligt 10 §, och
2. missförhållandet är allvarligt.

Inom tre år från ett beslut om föreläggande enligt 10 § som gäller ett allvarligt missförhållande ska statliga åtgärder för rättelse få beslutas trots att föreläggandet har följts, om det ändå finns ett allvarligt missförhållande i verksamheten.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget.

13.5.1 Skolinspektionens rätt att höra elever under 16 år i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning

Förslag: En ny bestämmelse ska införas i skollagen (2010:800) som anger att Statens skolinspektion i samband med tillsyn och kvalitetsgranskning får höra elever under 16 år utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Eleven får höras om det kan antas att eleven inte tar skada av samtalet.

Föräldraalliansen Sverige tillstyrker förslaget. Förbundet anser att detta är i linje med barnkonventionen och elevers rätt till inflytande.

16.1 Ikraftträdande

Utredningens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027.

Föräldraalliansen Sverige avstyrker förslaget. Det har under året presenterats ett stort antal utredningar, som om förslagen genomförs, kommer att innebära betydande förändringar inom skolväsendet. Det bör därför göras en samlad bedömning av hur och när dessa förändringar ska träda i kraft.

Stockholm 2025-08-04

Gabriella Mattsson, ordförande

Svaret har beretts av Peter Hallin

Föräldraalliansen Sverige är en nationell intresseorganisation för föräldrar och föräldrasammanslutningar och utgör ett samarbetsorgan för dessa.

Förbundets övergripande ändamål är att ur ett föräldraperspektiv verka för en utveckling av samhället som främjar varje barns allsidiga utveckling, lärande och hälsa.

Förbundet är partipolitiskt, fackligt och religiöst obundet.